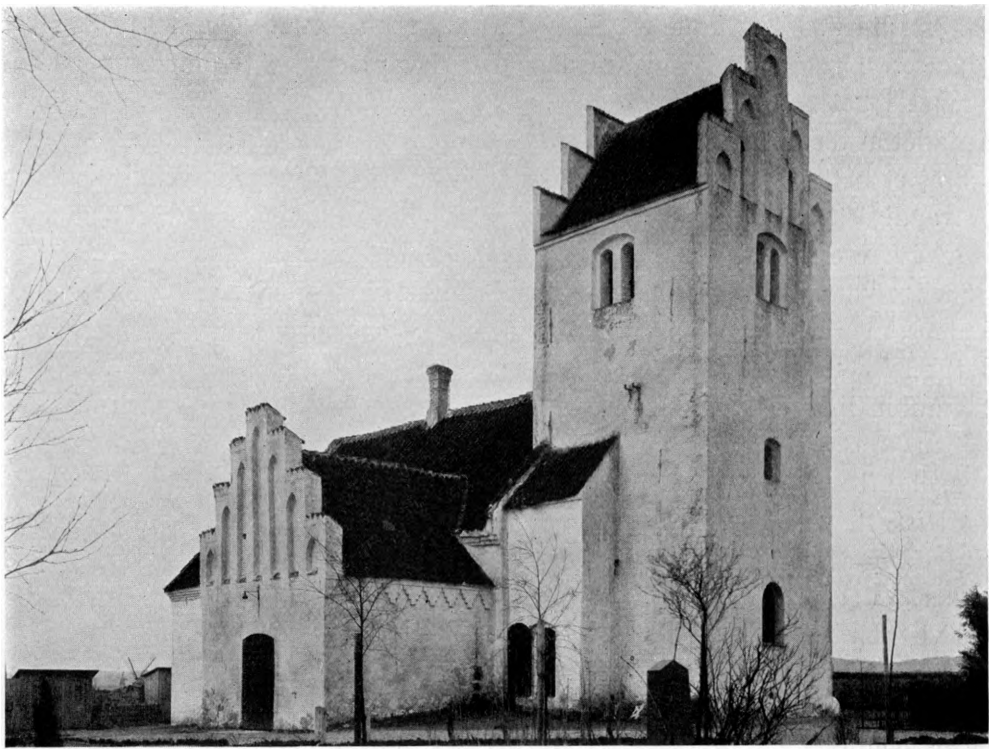

V. H. 1930

Fig. 1. Ottestrup. Ydre, set fra Nordvest.

OTTESTRUP KIRKE

SLAGELSE HERRED

Kirken, der er *Anneks* til Sorterup, omtales i Roskildebispens Jordebog o. 1370 med een Plovs Land og svarede da 1 Mark[1]. 1684 fik Justits- og Kancelliraad Poul Nielsen (adlet under Navnet Rosenpalm) Jus patronatus til Kirken[2]. 1755 ejedes den af Kommerceraad Andreas Kellinghuusen til Ødemark[3]. O. 1800 erhvervedes den af General H. H. Eickstedt, der lagde den ind under Ejendommen Store Frederikslund (Kindertofte Sogn), hvorfra den gik over til Selveje 1. Jan. 1918.

Kirken ligger paa fladt Terræn i den sydlige Udkant af Byen. Kirkegaarden hegnes paa Østsiden og den sydlige Del af Vestsiden af middelalderlig Munkestensmur, det første Sted endnu hængt med Munketegl. De øvrige Hegnsmure er nyere, af kløvet Kamp. Midt for Vestsiden en Indkørsel, flankeret af to simple Munkestenspiller, der er hvidtede, medens Murene ellers staar blanke.

Kirken bestaar af romansk Kor og Skib med sengotisk Vesttaarn og Vaabenhus foran Norddøren.

Den romanske Kirke er af raa og kløvet *Kamp* i ret regelmæssige Skifter og med tildannede Hjørnesten. Gammel Murbehandling med Kvaderridser indskaarne i de udglattede Fuger ses bedst paa Indersiden af Skibets Østgavl;

den oprindelige Murhøjde er o. 4,30 m. Midt paa Skibets Nordmur et nu helt tilmuret, oprindeligt Vindue, medens det tilsvarende paa Sydmuren synes omdannet i gotisk Tid, inden det ved Overhvælvningen blev sat ud af Brug; Antallet af de oprindelige Vinduer i Skibet kan ikke afgøres. I Korets Nordvæg spores et helt tilmuret Vindue, et andet i Korets Østvæg, udvendig tilmuret, indvendig staaende som Niche (130 × 71 cm). Norddøren er bevaret, men udvidet i nyere Tid; den er udvendig fladbuet, men har indefter bevaret sin oprindelige vandrette Afdækning med en Planke. Syddøren er helt tilmuret (med Kamp), men skimtes udvendig, 100 cm bred. Den oprindelige Korbue (3,35 m høj) med nedad affasede Kragbaand er bevaret; ejendommeligt er det, at Korbuemuren ligger næsten helt udenfor (øst for) Skibets Østhjørner. Ogsaa de romanske Gavle er delvis bevaret; i bedst Behold er Skibets Vestgavl, indbygget i Taarnet.

Gotiske Ændringer og Tilføjelser. I 1400'erne er Kirken blevet overhvælvet. Koret har et almindeligt gotisk Krydshvælv med ret flade Kapper, ingen Overribber; i det nordvestre Hjørne en lille, nu overpudset Lem til Loftet. Skibets to, vistnok noget yngre Krydshvælv har Kvartstens Ribber og Halvstens Overribber med Trinsten (om deres Kalkmalerier se S.669f.). Sikkert samtidig med Overhvælvningen er Korgavlen blevet forhøjet med Tegl, men den har ingen Kamtakker; den nuværende Toptinde er moderne. Under Spidsen en lille Loftsglug i en spidsbuet Blænding. Skibets Østgavl og Sidemurene er ogsaa blevet forhøjet med Tegl, medens der ikke er Spor af, at Vestgavlen har været forhøjet, før Taarnet tilbyggedes. Antagelig er da Taarnet samtidigt med eller muligvis ældre end Skibets Hvælv.

Taarnet er fra 1400'erne, af Munkesten. Taarnrummet, med ret smal, spids Taarnbue, dækkes af et samtidigt Krydshvælv med Kvartstens Ribber og med Overribber som Skibets. I de tre Vægge findes spidsbuede Spareblændinger; mod Vest et nyt Vindue. Ved Væggene lave, murede Bænke, overpudsede og maaske moderne. Samtidigt Trappehus med fladbuet Dør. Mellemstokværket har i de tre Vægge spidsbuede Spareblændinger med fladbuet Lysaabning i Vest og Syd, det sidste Sted tilmuret. Klokkestokværket har mod Nord, Syd og Vest lignende Spareblændinger og fladbuede Glamhul-Par, udvendig i en fladbuet, indvendig i en spidsbuet Blænding; mod Øst lignende Glamhuller men uden Blændinger. Gavlene har fem spinkle Kamtakker og i Øst tre, i Vest fem brede, spidsbuede Blændinger, de sydligste ommurede.

Vaabenhuset er ligeledes fra 1400'erne, af Kamp og Munkesten. Indgangsdøren er udvidet i moderne Tid; udvendig skimtes Stikket fra det oprindelige spidsbuede Dørspejl. I Østsiden et nyt Vindue. Sidemurene har udkragende Trappegesimser under to retkantede Fremspring, Gavlen syv Kamtakker og syv spidsbuede Højblændinger. Rummet har Bjælkeloft.

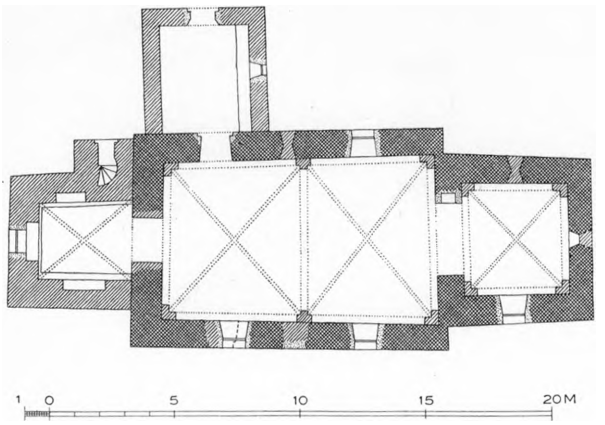

Fig. 2. Ottestrup. Plan. 1 : 300. Maalt af K. V. Barfoed 1915 (C. G. Schultz 1930).

Fig. 3. Ottestrup. Gavlbjælke i Taarnets Tagværk 1:25. Maalt af C. M. Smidt 1903 (S. 669).

Tagværker. Medens Korets og Skibets Tagværk er omsat, tildels med Benyttelse af gammelt Materiale, har baade Vaabenhus og Taarn middelalderligt Tagværk af Eg, der er bladet sammen. Taarnets er af Krydsbaandstype. Den østre Gavlbjælke (Fig. 3) stammer fra en ældre Trækonstruktion, idet der i dens Underside, som oprindelig maa have vendt opad, findes en Fure paa langs (Not) og i denne atter to Taphuller med en indbyrdes Afstand af 131,5 cm. Bjælken har været et Fodremstykke; i Taphullerne har staaet Stolper, og imellem disse har været en Væg af svære Planker, som har hvilet i den nævnte Not.

† *Gulvfliser*. Høyen nævner 1832, at der i Kirkens Gulv fandtes enkelte ornamenterede Fliser med sort og rød Glasur[4].

I moderne Tid er Kirkens Vinduer fornyede, og Gesimserne delvis ommurede. Kirken staar nu helt hvidtet og med Tag af Vingetegl.

KALKMALERIER

I Skibets Hvælvinger og paa Taarnbuens Underside afdækkedes 1905 og følgende Aar nogle sentmiddelalderlige Kalkmalerier fra o. 1500, som 1908 restaureredes af Eigil Rothe.

I *Østhvælvingen* Dommedagsbilleder, samt Adam og Eva. I Østkappen: Kristus som Verdensdommer (Fig. 6) siddende paa Regnbuen; over hans Hoved

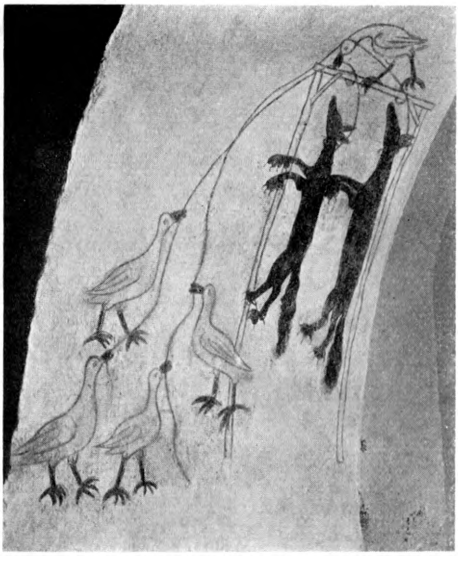

E. Rothe 1908

Fig. 4. Ottestrup. Kalkmaleri. Underfladen af Taarnbuen (S. 670).

F,. Rothe 1908

Fig. 5. Ottestrup. Kalkmaleri. Underfladen af Taarnbuen (S. 670).

Skriftbaand med Minuskler: »Salvator m(un)di salva nos« (»Verdens Frelser, frels os«), ved Siderne Maria, som holder om sit blottede Bryst: »ecce ubera que lactasti« (»se det Bryst, som du diede«) og Johannes Døberen: »esto propicius« (»vær naadig«). I Nordkappen: S. Peder, der modtager de salige ved Himmerigs Port; ved Siden kæmper en Engel og en Djævel om en Sjæl. I Sydkappen: Helvedesgabet, hvori de fordømte paa drastisk Maade drives hen; ogsaa her kæmpes der om en Sjæl. I Vestkappen: Adam og Eva arbejdende efter Syndefaldet (Fig. 7). I *Vesthvælvingen* Billeder af Kristi Lidelseshistorie. I Sydkappen: Judas forraader Kristus. I Vestkappen: Kristus for Pilatus. I Nordkappen: Korsegangen. I Østkappen: en Krucifiksgruppe med Maria og Johannes ved Korsets Fod og de to Røvere paa deres Kors. I *Taarnbuen* to samtidige Dyrefabel-Billeder: En Ræv prædiker for Gæssene, en anden løber bort med sin Fangst; Gæssene klynger de to Ræve op i en Galge (Fig. 4—5).

Hvælvingsbillederne er malet med en djærv, noget grovkornet Realisme; bedst er Dommedagsbilledet, der har virkelig Bredde og Patos. Figurerne er meget uens store, tildels i næsten naturlig Størrelse. Billederne fylder det meste af Kapperne, og der er udenfor Ribber og Buer kun lidt Plads for den meget enkle Ornamentik, som bestaar af Ranker, Blade og Smaarosetter.

Farverne er overvejende rødbrunt og graasort, i mindre Udstrækning er anvendt rødgult og grønt, det sidste kun som Skygning i Marias Kappe.

Ogsaa paa Væggene i Skibet har der været Malerier, paa Nordvæggen saaledes et Lykkehjulsbillede, men de var for ufuldstændige til, at de kunde bevares. Det samme gælder ogsaa nogle fragmentariske Rester i Taarnhvælvingen[5].

E. Rothe 1908

Fig. 6. Ottestrup. Kalkmalerier. Skibets Østhvælv, Østkappen (S. 669 f.).

E. Rothe 1908

Fig. 7. Ottestrup. Kalkmalerier. Skibets Østhvælv, Vestkappen (S. 670).

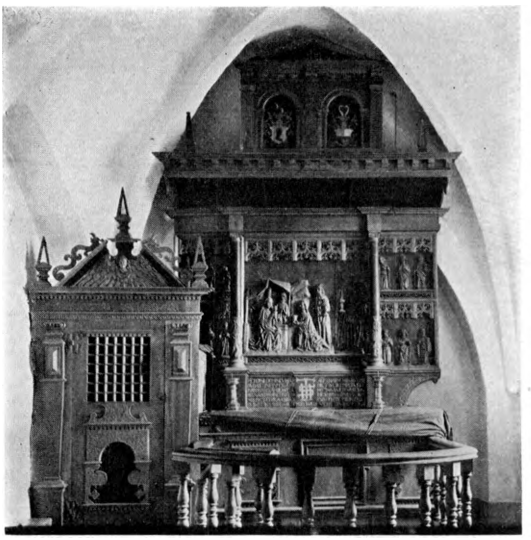

M. M. 1903

Fig. 8. Ottestrup. Altertavle 1597 og Præstestol (S. 672 f. og 674).

M. M. 1903

Fig. 9. Ottestrup. Altertavlens Storfelt (S. 672).

INVENTAR

Alterbord, muret opad Østvæggen, af Tegl, overpudset og for Størstedelen dækket af Bræddebeklædning.

Alterbordsforside af Eg, fra o. 1625, med tre Fyldinger, den midterste med forkrøppet Rammeværk, de andre med halvrunde Bueslag svarende til Præstestolens Dørfylding. Mellem Fyldingerne har der været Pilastre. Træet synes aldrig at have været malet.

Altertavle (Fig. 8—9), i Høj-Renaissance fra 1597 med Dele af en gotisk Tavle fra o. 1475. Den gotiske Tavle, hvis Midtskab danner Storfeltet, medens Sidefløjene danner Sidefelterne, har forneden en gennembrudt Frise, foroven Kølbuer med Stavværk og Korsblomster. Midtskabet har en reliefskaaret Fremstilling af de hellige tre Konger, der bringer Gaver til Kristusbarnet; de tværdelte Sidefløje har i hver Afdeling tre Apostelfigurer, for en Del nu uden deres Tegn. Træskærerarbejdet er en Del beskadiget og Fløjenes Ydersider er ødelagt. Tavlen synes at være helt renset; den glatte Guldbelægning paa Skabets Bagklædning har endnu kunnet spores. Renaissance-Rammen, fra samme Værksted som Lundforlund-Tavlen (S. 705 f.), bestaar af et højt Fodstykke med to Indskriftfelter og derover af det ved to Søjler tredelte Storstykke. Topstykket, med to Portalfelter, hviler paa en baldakinformet Overdel. Rammeværket er nu lysere og mørkere egemalet; ældre Lazurfarver er iagttaget herunder. I Fodstykkets Skriftfelter er unøjagtigt opmalede, latinske Indskrifter (Versaler med Guld paa sort), den ene en religiøs Indskrift,

V. H. 1930

Fig. 10. Ottestrup. Font (S. 674).

y. H. 1930

Fig. 11. Ottestrup. Prædikestol (S. 674).

den anden: »An(n)o a nato Christo 1597 die 3 Julii compl[e]ta est hec tabula, imp(en)sa ec(c)l(es)i(æ), hic Stephano Pauli Scano existente ministro verbi divini de silliv[!]« (Abildgaard har læst Slutordene: »Deus illius o miserere«) (»I Aaret 1597 efter Kristi Fødsel, den 3. Juli er denne Tavle fuldført paa Kirkens Bekostning. Steffen Poulsen Skaaning var da Guds Ords Tjener her; forbarm dig, o Gud, over ham!«). I Topstykkets Fyldinger er malet Munk- og Viffertvaaben og paa Frisen: »Ebbe Munck thill Feilbrou Gaard« (Lensmand paa Antvorskov; de to Vaaben er hans fædrene og mødrene).

Altersølv. Kalk (Fig. 12), 21,8 cm høj, fra 1581, med sekssidet Fod, sekskantet Skaft, fladtrykt Knop, der foroven og forneden har Bukler og om Midten et Perlebaand; meget svær Kumme. Langs Kanten af Foden en trelinjet Indskrift med Versaler: »Ad hunc auratum calicem (et) dis[c]um divino ministerio ecclesia Otistrupia consecratum dedit pia ac nobilis domina Margarita filia Bassii conjunx beati Emmichi Ottovi(!) de Rollerup quinq(ue) daleros argenteos pro quibus insignia utriusq(ue) sunt hic insculpta 20. die Decemb. anno 1581 tempore D. Stephani Pauli Schani eiusdem ecclesie pastoris K. V. Cristen Gris P(er) Hansen« (»Til denne forgyldte Kalk og Disk, indviet til Gudstjenesten i Ottestrup Kirke, gav den fromme og ædle Frue Margrete Basses Datter, Ægtefælle til den salige Emmeche Ottesen til Rollerup fem Sølvdaler, for hvilke begges Vaaben er her graveret den 20. Dag December i Aaret 1581, paa den Tid da Hr. Steffen Povlsen Skaaning var denne Kirkes Præst, Christen Gris og Per Hansen Kirke Værger«), Paa to af Fodens Sider er graveret de to Vaaben, Navnene »Emeck Otzen« og »Margrete Bassis Dater« samt Aarstallet: »1581«; paa de fire andre Sider graverede Bladornamenter; ingen Stempler. *Disk,* med Cirkelkors; ingen Stempler.

M. M. 1903

Fig. 12. Ottestrup. Fod af Alterkalk 1581 (S. 673).

Alterstager (Fig. 13), 27,5 cm høje, med usædvanlig svære Skafter; fra o. 1600.

Vægskab, i Korbuens nordre Vange, med Egeklædning, 65 × 45 × 35 cm, rundbuet, glat Dør og to nyere Gangjern; vistnok fra 1600'erne.

Font (Fig. 10), romansk, af Granit. Kummen, Tvm. 70 cm, næsten cylindrisk, har foroven en Tovsnoning, forneden en svag Dobbelt-Rundstav og herover seks brede Tunger. Svær Tovstav omkring Skaftet, der gaar i eet med Kummen. Intet Afløb. Flad, cementeret Fod. Kummen er oliemalet.

To glatte *Messingfade.*

* *Korbuekrucifiksgruppe* fra o. 1250—1300. I Nationalmuseet.

Prædikestol (Fig. 11), i Høj-Renaissance, malet 1624. De fem Fag, adskilte ved Søjle-Par med Kassetteornamenter paa Prydbælterne, har i Storfelterne nu tomme Fyldinger med halvrunde Bueslag, hvis Indlægning med lyst og mørkt Træ ses under Overmalingen. I de nedre Smalfelter er opmalet danske Skriftsteder, med Fraktur, af de fire Evangelier (Math. 3, Marc. 1, Lucas 19 og Johannes 6) samt to Vaaben og Bogstaverne ENM og FIM, henvisende til Ernst Normann, 1620—31 Lensmand paa Antvorskov, og Fru Ingeborg Hansdatter Arenfeldt. Svarende hertil har Storfelterne antagelig haft Malerier af Evangelisterne og Kristus. De øvre Smalfelter har et Skriftsted paa Latin, malet med Versaler, og »An(n)o 1624«. Stolen hviler paa en muret Pille og to Træsøjler. Egemaling; gyldne Indskrifter paa blaa Bund. Den samtidige, sekskantede †Himmel blev formedelst Brøstfældighed nedtaget 1930.

Stoleværket er nyt. 1832 fandtes Rester af gamle †*Stole* fra 16. Aarh.[4] med Løvværk, Hoveder og Bibelsprog: »Christus er opstanden« etc.

Præstestol (Fig. 8) ved Alterets Nordside, i Høj-Renaissance fra o. 1625, af samme Haand som Alterbordsforsiden. Dørrammen har enkle Pilastre og brudt Topstykke med reliefskaaret Kerubhoved samt gennembrudte Spir, svarende til Prædikestolshimmelens. Døren har foroven et Gitter, forneden et halvrundt Portalfelt med stærkt udsvejfede Sider, dækket af baandagtig Plante-ornamentik i fladt Relief. Egemalet.

Det »overhaands store« *†Pulpitur* blev borttaget 1834—35 (Synsprotokol).

Pengetavler. 1) Paa Rygbrædtet portalformet Rammeværk, efter Stilen fra o. 1600—25, hvori nymalet et Træ, og paa Bagsiden: JMS UMS 1669.

2) med udskaaret Spejlmonogram: J G L (?) 1787.

Klokker. 1) Fra 1300'erne, med tomt Indskriftbaand; paa Klokkelegemet et Cirkelkors og et Bomærke (Uldall 58, m. Bill.). Tvm. 81 cm.

2) O. 1500—1525. Minuskler mellem ophøjede Linjer: »Help Ihesus Maria Anna oc snte[!] Susanna Laurenti Johanes«. Som Støbermærket og Indskriften viser, er Klokken af Lavris Hansen (Uldall 273). Tvm. 107 cm.

En †Klokke afgaves ved Klokkeskatten 1528.

V. H. 1930

Fig. 13. Ottestrup. Alterstage (S. 674).

GRAVMINDER

Gravsten. Tyge Lunge til Basnæs [død 1460]. Brudstykke af gotlandsk Kalksten, nu o. 95 × 145 cm, anvendt som Trin foran Vaabenhusdøren. Stenen, der utvivlsomt er identisk med Antvorskov-Gravsten Nr. 7 (S. 621, Fig. 15), har foruden den stærkt slidte Randskrift Rester af senere, fordybede Versaler[6].

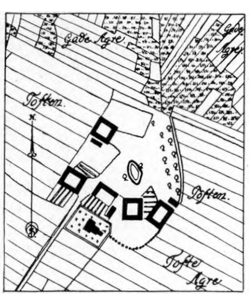

Fig. 14. Ottestrup 1769.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—72 (RA). — Kaldsbog 1738 ff. (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 (LA). — Museumsindberetning af C. M. Smidt og M. Mackeprang 1903. Revideret af P. N. og V. H. 1930.

[1] S. R. D. VII, 121. [2] Kronens Skøder II, 543. [3] Præsteindberetning 1755. [4] Høyens Notebog XII. 1832. S. 17 (NM). [5] Kalkmaleriberetninger af E. Rothe 1908 og 1909. [6] Abildgaards Notebog I. 1756. S. 100 f. (NM).